

*Т. П. Дупляк,
к. е. н., доцент кафедри туризму та рекреації,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИСТАВКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

*T. P. Dupliak,
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of Tourism and Recreation Department,
Kyiv National University of Trade and Economics*

ORGANIZATIONAL AND LEGAL FOUNDATIONS OF STATE REGULATION OF EXHIBITION ACTIVITY IN UKRAINE

У статті визначено сутність та дуалізм трактування змісту поняття «виставкова діяльність». Розглянуто організаційно-правові засади регулювання виставкової діяльності. Проаналізовано систему державного регулювання виставкової діяльності в Україні. Обґрунтовано доцільність розробки єдиного основоположного нормативно-правового акту у сфері виставкової діяльності в Україні.

The article defines the essence and dualism of interpretation of the notion "exhibition activities". The organizational and legal foundations of regulation of exhibition activity are reviewed. The system of state regulation of exhibition activity in Ukraine is described. The necessity of developing a single fundamental legal act in the exhibition business in Ukraine is justified.

Ключові слова: *виставкова діяльність, система державного регулювання виставкової діяльності, правове регулювання виставкової діяльності, нормативно-правовий акт у сфері виставкової діяльності.*

Key words: *exhibition activity, system of state regulation of exhibition activity, legal regulation of the exhibition activity, legal act in the exhibition activity.*

Постановка проблеми. Значення виставкової діяльності як однієї з сфер сучасної економіки постійно зростає. Вона сприяє розвитку внутрішньої та зовнішньої торгівлі, зміцненню міжнародних зв'язків, пропаганді інноваційних технологій та нових видів продукції, товарів і послуг, активізує фінансові потоки, формує інформаційне середовище, яке відображає стан і тенденції розвитку галузей і товарних ринків. Однак, вітчизняна виставкова діяльність має низку не вирішених правових та організаційних питань, серед яких відсутність законодавчого акту, який встановлював би загальнообов'язкові правила (норми) у сфері виставкової діяльності, у тому числі у відповідності до загальних принципів законодавства ЄС.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виставкова діяльність в Україні почала розвиватися активно з часу проголошення незалежності нашої держави. Вона привертає до себе дедалі більшу увагу вітчизняних науковців та практиків, серед яких: Л. Лукашова, О. Мельникович, С. Мельниченко, В. Пекар, Є. Ромат, Т. Ткаченко, В. Фарберов та ін. Вивченню проблем розвитку виставкової діяльності присвячено праці таких закордонних авторів: Н. Александрової, Є. Гусева, Є. Добробабенко, Г. Захаренко, Я. Крітсотакіса, Л. Стровського, І. Філоненка, Ф. Шаркова та ін. У публікаціях, що присвячені питанням розвитку виставкової діяльності, висвітлюються лише окремі проблемні аспекти: планування та організація проведення виставкових заходів, підбір та підготовка кадрів, аудит виставкової статистики, підвищення ефективності виставкових заходів та ін. Питання державного регулювання виставкової діяльності в Україні розглядаються у працях О. Болдіна та Н. Супрун [8; 9; 10]. Проте правові засади державного регулювання в науковій літературі представлено описово та фрагментарно, без достатнього аналітичного обґрунтування.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження організаційно-правових засад регулювання виставкової діяльності, а також аналіз системи державного регулювання виставкової діяльності в Україні.

Основні результати дослідження. Виставкова діяльність як специфічний вид економічної діяльності сприяє забезпеченню стійкого розвитку торговельно-економічної, міжнародної, наукової, культурної та іншої співпраці як між суб'єктами господарювання, так й між країнами. Основними суб'єктами виставкової діяльності є центральні та місцеві органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сфері виставкової діяльності; а також суб'єкти господарювання всіх форм власності, такі як: виставкові центри, організатори та учасники виставкових заходів та ін. Сутність виставкової діяльності доцільно розглядати у контексті взаємозв'язку її основних суб'єктів. Таким чином виставкова діяльність характеризується певним дуалізмом, оскільки має подвійне трактування у залежності від основної мети діяльності суб'єкта виставкового бізнесу, та представляє собою діяльність спрямовану на організацію виставкових заходів та участі в них (рис. 1).

Рис. 1. Дуалізм трактування змісту поняття «виставкова діяльність»

Розроблено автором

Центральні та місцеві органи виконавчої влади реалізують державну політику у сфері виставкової діяльності шляхом забезпечення підготовки та проведення виставок і ярмарків на підставі відповідного рішення з частковим фінансуванням витрат за рахунок коштів державного або місцевого бюджету.

Рішення про надання виставці та ярмарку, що проводяться в Україні, статусу міжнародних або національних приймає Кабінет Міністрів України за поданням Мінекономрозвитку на підставі письмового звернення організатора. Затверджений Кабінетом Міністрів України перелік виставок і ярмарків, яким надано статус міжнародних або національних, розміщується на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку та надсилається закордонним дипломатичним установам України, дипломатичним установам іноземних держав в Україні.

Місцеві органи виконавчої влади узагальнюють інформацію про проведення міжрегіональних або регіональних (місцевих) виставок і ярмарків та надсилають її Мінекономрозвитку для розміщення на офіційному веб-сайті.

Рішення про участь і проведення в Україні та за кордоном виставок і ярмарків з частковим фінансуванням витрат за рахунок коштів державного бюджету приймається Кабінетом Міністрів України, місцевого бюджету – місцевими органами виконавчої влади. Участь України у всесвітніх виставках фінансується за рахунок коштів державного бюджету (у межах відповідних бюджетних програм на підставі рішень Кабінету Міністрів України) та коштів спонсорів.

Організація національних експозицій на міжнародних виставках і ярмарках, а також національних виставок забезпечується за рахунок коштів їх учасників, спонсорів і часткового фінансування з державного бюджету (в межах коштів відповідних бюджетних програм на підставі рішень Кабінету Міністрів України), а також місцевих бюджетів (у межах коштів відповідних бюджетних програм на підставі рішень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій) [7].

Отже, державне регулювання у сфері виставкової діяльності здійснюють: Кабінет Міністрів України, Мінекономрозвитку, МЗС, а також інші центральні та місцеві органи виконавчої влади (табл. 1).

Таблиця 1.

Державне регулювання у сфері виставкової діяльності в Україні

Орган державної	Заходи щодо регулювання виставкової діяльності
-----------------	--

влади	
Кабінет Міністрів України	За поданням Мінекономрозвитку затверджує щорічні переліки міжнародних виставково-ярмаркових заходів, у яких братимуть участь вітчизняні суб'єкти господарювання за кордоном.
Мінекономрозвитку України	<ul style="list-style-type: none"> - Опрацьовує пропозиції центральних та місцевих органів виконавчої влади, суб'єктів господарювання щодо вдосконалення виставкової діяльності та вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України; - узагальнює пропозиції центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо виділення бюджетних коштів для фінансування організації та проведення виставкових заходів; - узагальнює пропозиції суб'єктів господарювання до щорічних планів проведення виставкових заходів, що проводяться за рахунок їх власних коштів; - узагальнює звіти центральних органів виконавчої влади про результати проведення виставкових заходів та щокварталу подає їх Кабінетові Міністрів України; - проводить експертну оцінку письмових звернень організаторів щодо надання виставкам і ярмаркам статусу міжнародних та національних, готує в установленому порядку проекти актів і вносить їх на розгляд Кабінету Міністрів України.
МЗС України	Забезпечує розповсюдження в іноземних державах інформації про виставкові заходи, що проводяться в Україні та доведення до центральних та місцевих органів виконавчої влади інформації про основні виставки і ярмарки, що проводяться за кордоном.
Інші центральні та місцеві органи виконавчої влади	<ul style="list-style-type: none"> - Забезпечують організацію національних експозицій на міжнародних виставках, що проводяться з частковим фінансуванням за рахунок коштів з державного бюджету; - сприяють суб'єктам господарювання у проведенні виставкових заходів, що проводяться за рахунок їх власних коштів; - подають Мінекономрозвитку звіти про результати проведення виставкових заходів з частковим фінансуванням витрат за рахунок коштів з державного та місцевих бюджетів.

Джерело: розроблено автором на основі [7]

На відміну від європейських країн в Україні не існує єдиного нормативно-правового акту у сфері виставково-ярмаркової діяльності. Різні питання згаданої діяльності визначені законодавчими актами загального характеру, такими як Цивільний, Господарський, Податковий, Бюджетний кодекси України та ін. Зокрема, питання митного режиму тимчасового ввезення товарів, призначених для показу чи використання на виставках, ярмарках, зустрічах та подібних заходах регулюється Митним кодексом України (статті 103, 105) та Конвенцією про тимчасове ввезення (м. Стамбул, 1990 рік), до якої Україна приєдналася 24.03.2004 відповідно до Закону України “Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення” [1; 6].

Податковим кодексом України [2] визначаються особливості оподаткування операцій під час переміщення товарів через митний кордон України у митному режимі тимчасового ввезення (пункт 7 статті 206), зобов'язання суб'єкта господарювання, який проводить ярмарки, виставки-продажі та інші короткотермінові заходи, пов'язані з демонстрацією та продажем товарів, щодо придбання короткотермінового торгового патенту (стаття 267) та відповідальність за порушення порядку отримання та використання короткотермінового торгового патенту (стаття 125).

Законом України “Про рекламу” [5] надано визначення терміну “спеціальні виставкові заходи” (стаття 1), а також визначено особливості здійснення реклами тютюнових виробів, алкогольних напоїв та зброї на спеціальних виставкових заходах (статті 22, 23).

Законом України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” [3] визначено повноваження органів ринкового нагляду щодо перевірки додержання вимог представлення продукції за місцем проведення ярмарку, виставки, показу чи демонстрації в інший спосіб продукції (стаття 11), особливості проведення перевірок характеристик продукції за місцем проведення ярмарків, виставок, показів та іншої демонстрації продукції (стаття 26) та відповідальність суб'єктів господарювання за порушення вимог зазначеного Закону (стаття 44).

Законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (стаття 4) до видів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють в Україні суб'єкти цієї діяльності, віднесено, зокрема, організацію та здійснення діяльності в галузі проведення виставок, аукціонів, торгів, конференцій, симпозіумів, семінарів та інших подібних заходів, що здійснюються на комерційній основі, за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності [4].

Водночас, на сьогодні єдиним діючим підзаконним актом про виставкову діяльність є Концепція розвитку виставково-ярмаркової діяльності, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2007 № 1065 “Про вдосконалення виставково-ярмаркової діяльності в Україні” [7]. Проте, положення Концепції не носять нормативний характер. Тобто діюча нормативно-правова база у сфері виставково-ярмаркової діяльності не дозволяє ефективно реалізувати одну з функцій розвитку економіки, а саме виставково-ярмаркову діяльність та потребує розробки відповідного законодавчого акту. Виставково-ярмаркова діяльність в Україні має низку не вирішених питань, а саме:

- відсутній законодавчий акт, який встановлюватиме загальнообов'язкові правила (норми) у сфері виставково-ярмаркової діяльності, у тому числі у відповідності до загальних принципів законодавства ЄС;
- не визначені пріоритети та напрямки здійснення виставково-ярмаркової діяльності в Україні та за кордоном з урахуванням галузевих та географічних чинників;
- не впроваджені міжнародні стандарти у сфері виставково-ярмаркової діяльності;
- не визначені форми, порядок та механізми надання державної підтримки щодо організації виставок і ярмарків продукції пріоритетних галузей національної економіки на національних та міжнародних заходах;
- не визначені повноваження органів виконавчої влади у згаданій сфері;
- відсутній порядок підготовки, організації та фінансування участі України у виставках, які регламентуються Міжнародним бюро виставок.

Аналізуючи зарубіжний досвід правового регулювання у сфері виставково-ярмаркової діяльності, слід зазначити, що регулювання виставково-ярмаркової діяльності у країнах-членах ЄС здійснюється на основі національних нормативно-правових актів з урахуванням Роз'яснень Європейської комісії від 16.12.1997 р. № SEC(97)2338 щодо застосування правил єдиного ринку у сфері виставок і ярмарків, а також положень Конвенції про міжнародні виставки від 22.11.1928 р. [8].

В окремих країнах розроблені та діють правові акти, спеціально присвячені питанню виставково-ярмаркової діяльності. Так, в Італії в 1994 році Декретом Президента Республіки був затверджений регламент, який спрощує процедури, пов'язані з організацією та проведенням виставково-ярмаркової діяльності.

У США діє Закон "Про участь Сполучених Штатів у міжнародних виставках", що містить положення з питань участі Уряду США в міжнародних виставках, що проводяться на території США. В законі передбачені порядок здійснення урядової підтримки виставково-ярмаркових заходів та підстави для її відкликання. Закон "Про торгівлі ярмарки", прийнятий в 1959 р., встановлює режим ввезення експонатів, обладнання і будматеріалів для виставок і ярмарків, що проводяться на території США. Законами про щорічні асигнування передбачається виділення коштів на фінансування окремих виставок і ярмарків для ряду федеральних органів та інших організацій США. Крім того, в рамках "Програми сертифікованих торгових ярмарків" Мінторг США фінансує участь приватних підприємств у близько 80 ярмарках щорічно, а "Програмою для міжнародного покупця" заохочується участь іноземних імпортерів приблизно в 20 торгових виставках і ярмарках, які щорічно проводяться на території США. У ряді штатів США діють місцеві програми підтримки виставкового бізнесу.

В Іспанії діє Закон "Про впорядкування виставкової діяльності Автономної області Мадрида", що передбачає оптимальний рівень якості експонованих товарів та участь в експонуванні зацікавлених економічних секторів. Відповідно до даного закону послуги, що надаються організаторами виставкових заходів, повинні відповідати вимогам експонентів і відвідувачів, а також гарантувати безпеку людей і майна. Закон надає обласній адміністрації Мадрида необхідні кошти і повноваження для забезпечення успішного виконання поставлених завдань і дотримання закладених в Законі принципів усіма зацікавленими особами.

Позитивним досвідом у сфері виставково-ярмаркової діяльності Туреччини є існування єдиної інформаційної бази, яка доступна всім зацікавленим особам, а також практики класифікації всіх виставок відповідно до чітких критеріїв на національні (місцеві) та міжнародні. У Туреччині діє також система державної підтримки, що знаходиться у компетенції Міністерства економіки Туреччини та спілок експортерів. У контексті виставково-ярмаркової галузі виділяються, зокрема такі форми державної підтримки: повна чи часткова компенсація витрат іноземних делегацій, що є потенційними споживачами продукції турецьких виробників-учасників виставок, а також часткова компенсація різноманітних витрат турецьких виробників-експортерів, понесених під час участі у виставках за кордоном [10, с. 117-118].

З огляду на наведене існує необхідність запровадження сучасного ефективного механізму виставково-ярмаркової діяльності у відповідності до міжнародних норм, практик та стандартів. Зокрема, шляхом розробки єдиного основоположного нормативно-правового акту, що визначатиме принципи державної політики, спрямованої на встановлення правових основ єдиного виставково-ярмаркового ринку в Україні. Пропонуємо визначення на законодавчому рівні правових, економічних, організаційних та фінансових засад провадження виставково-ярмаркової діяльності в Україні шляхом прийняття окремого закону України, яким необхідно передбачити:

- визначення основних термінів у сфері виставково-ярмаркової діяльності (зокрема, виставки, ярмарки, експоненти, експонати, організатор, розпорядник, упорядник, учасники виставок і ярмарків), а також класифікації виставково-ярмаркових заходів;
- впровадження національних стандартів у цій сфері у відповідності до міжнародних норм, у тому числі визначення вимог до міжнародних та національних виставково-ярмаркових заходів щодо забезпечення безпеки учасників та виставкових об'єктів, а також відповідальності і контролю з боку організаторів виставок і ярмарків;
- визначення функцій центрального органу виконавчої влади, уповноваженого здійснювати координацію діяльності інших органів виконавчої влади у сфері виставково-ярмаркової діяльності, зокрема щодо взаємодії з Міжнародним бюро виставок, затвердження щорічних переліків міжнародних виставково-ярмаркових заходів, що проводяться за кордоном, у яких братимуть участь вітчизняні суб'єкти господарювання частково за рахунок коштів державного бюджету, надання виставково-ярмарковим заходам статусу національних та міжнародних, розробки календаря виставок та ярмарків, а також визначення порядку взаємодії з суб'єктами виставково-ярмаркової діяльності;

- визначення ролі органів виконавчої влади у здійсненні та підтримці виставково-ярмаркової діяльності в Україні;
- сприяння координації діяльності торгово-промислових палат, громадських організацій та структур виставкового бізнесу у сфері організації та проведення пріоритетних виставково-ярмаркових заходів;
- визначення основних форм, умов та критеріїв надання державної підтримки для стимулювання участі вітчизняних організацій в виставково-ярмаркових заходах, які проводяться в Україні та за кордоном, як один з напрямків сприяння українському експорту;
- визначення порядку та джерел надання державної фінансової підтримки виставково-ярмаркової діяльності, зокрема вимог та критеріїв відбору експонентів та експонатів для участі в національних експозиціях України, організаторами яких є державні органи;
- визначення порядку підготовки, організації та фінансування участі України у виставках, які регламентуються Міжнародним бюро виставок;
- розробки основних напрямків розвитку матеріально-технічної бази виставково-ярмаркової діяльності;
- організації системи підготовки виставкових кадрів та стимулювання розвитку наукових досліджень у сфері виставково-ярмаркової діяльності.

Можливий також інший варіант удосконалення правового регулювання виставкової діяльності, а саме розроблення та прийняття декількох спеціальних підзаконних нормативно-правових актів у сфері виставково-ярмаркової діяльності з урахуванням наявності регулювання окремих питань актами загального значення. Проте, при варіанті розробки декількох нормативно-правових актів у сфері виставково-ярмаркової діяльності можливі ризики. Прийняття низки підзаконних нормативно-правових актів не забезпечить системного підходу для ефективної реалізації виставково-ярмаркової діяльності, на противагу прийняттю єдиного законодавчого акту, що визначатиме принципи державної політики, спрямованої на встановлення правових основ єдиного виставково-ярмаркового ринку в Україні.

Висновки. Отже, розробка Закону України “Про виставкову діяльність” є доцільною, так як він буде визначати основні засади виставкової діяльності в Україні, регулювати правові, економічні та організаційні аспекти, що виникають у процесі підготовки і проведення виставкових заходів в Україні та участі України у виставкових заходах у інших країнах. Прийняття такого роду закону дасть змогу:

- гармонізувати національну виставково-ярмаркову діяльність з міжнародними нормами і стандартами у цій сфері;
- підвищити ефективність виставково-ярмаркової діяльності як одного з інструментів розвитку ринків та економіки в цілому;
- сприяти розвитку зовнішньоекономічних зв'язків підприємств та регіонів України, підвищенню ефективності експорту вітчизняної продукції;
- сприяти розвитку внутрішнього ринку України, підвищити рівень конкуренції через наповнення його якісними конкурентоспроможними товарами;
- максимально ефективно продемонструвати потенціал економіки України для залучення іноземних інвестицій та кредитів;
- вивчити та залучити найкращий міжнародний досвід та практики в національну економіку.

Література.

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції: Закон України від 02.12.2010 р. № 2735-VI (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2735-17>
4. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
5. Про рекламу: закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80>
6. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення: закон України від 24.03.2004 р. № 1661-IV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1661-15>
7. Про вдосконалення виставково-ярмаркової діяльності в Україні: положення Кабінету Міністрів України від 22.08.2007 р. № 1065 (зі змінами і доповненнями) / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1065-2007-%D0%BF>
8. Болдін О.С. Державне регулювання виставково-ярмаркового бізнесу: досвід зарубіжних країн / О.С. Болдін // Теорія та практика державного управління. – 2009. – Вип. 2. – С. 288-294.
9. Болдін О.С. Організаційно-правовий механізм державного регулювання виставково-ярмаркової діяльності в Україні / О.С. Болдін // Держава та регіони. – 2010. – Вип. 4. – С. 49-52.
10. Супрун Н.А. Державне регулювання виставково-ярмаркової діяльності: історико-теоретичний аспект / Н.А. Супрун, О. М. Кудласевич // Український соціум. – 2010. – № 3. – С. 112-123.

References.

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), "The customs Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17> (Accessed 14 September 2015).
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), "The tax Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (Accessed 14 September 2015).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine "On state market surveillance and control of non-food products", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2735-17> (Accessed 14 September 2015).
4. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "On foreign economic activity", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (Accessed 14 September 2015).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine "On advertising", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80> (Accessed 14 September 2015).
6. Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On Ukraine's accession to the Convention on temporary importation", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1661-15> (Accessed 14 September 2015).
7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2007), "Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "On improvement of exhibition and fair activities in Ukraine"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1065-2007-%D0%BF> (Accessed 14 September 2015).
8. Boldin, O.S. (2009), "State regulation of exhibition and fair business: foreign experience", *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2, pp. 288-294.
9. Boldin, O.S. (2010), "Organizational and legal mechanism of state regulation of exhibition and fair activities in Ukraine", *Derzhava ta rehiony*, vol. 4, pp. 49-52.
10. Suprun, N.A. and. Kudlasevych, O.M. (2010), "State regulation of exhibition and fair activities: historical and theoretical aspect", *Ukrainskyi sotsium*, vol. 3, pp. 112–123.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2015р.